

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE (FAL)

PAMPIRI YA 2 (P2)

HLAKOLA/TLHAKUBELE 2013

MATSHWAO: 70

NAKO: dihora tse 2

Pampiri ena e na le maqephe a 19.

DITAELO LE DIKELETSO HO MOHLAHLOBUWA

1. Bala dintlha tse hlahellang leqepheng lena ka hloko PELE o qala ho araba dipotso.
2. O se ke wa latella ho bala pampiri yohle. Tadima pele moo ho hlahiswang dikahare tsa pampiri leqepheng la 3, ebe o kgetha dinomoro tsa dibuka tseo o ithutileng tsona selemong sena. Bala dipotso tseo ebe o kgetha tseo o batlang ho di araba.
3. Pampiri ena e arotswe dikarolo tse NNE, e leng:

KAROLO YA A:	Padi/Nobele	(35)
KAROLO YA B:	Tshwantshiso/Terama	(35)
KAROLO YA C:	Palekgutshwe	(35)
KAROLO YA D:	Dithothokiso	(35)
4. Araba dipotso tse PEDI feela tseo matshwao a tsona a etsang mashome a supileng (70) ha a kopangwa. Dipotso di kgethwe DIKAROLONG tse PEDI tse fapaneng. Ho arajwe potso e le NNGWE mofuteng wa sengolwa ho e MMEDI eo o ithutileng yona.

KAROLO YA A:	Padi/Nobele
KAROLO YA B:	Tshwantshiso/Terama
KAROLO YA C:	Palekgutshwe
KAROLO YA D:	Dithothokiso
5. Badisisa ditaelo TSOHLE tse hlahiswang qalehong ya karolo e nngwe le e nngwe ka hloko.
6. Nomora dikarabo tsa hao jwalo ka ha dipotso di nomorilwe pampiring ya dipotso.
7. Qala karolo e NNGWE le e NNGWE leqepheng LE LETJHA, mme o sehe mola qetellong ya karolo ka nngwe.
8. Ngola ka mongolo o makgethe o balehang.
9. Sebedisa bonyane metsotso e 60 karolong e nngwe le e nngwe.

LEQEPHE LA DIKAHARE:

Leqephe lena le reretswe ho thusa mohlalobuwa ho kgetha dipotso tseo a lakatsang ho di araba ntle le ho qobelleha hore a bale pampiri kaofela.

KAROLO YA A: PADI/NOBELE			
<i>Araba potso EFE kapa EFE E LE NNGWE.</i>			
NOMORO YA POTSO	MOFUTA WA POTSO	MATSHWAO	NOMORO YA LEQEPHE
1. <i>Mahlale a kopane Lekwa</i>	Mofuta wa potso e telele ya moqogo	35	5
KAPA			
2. <i>Mahlale a kopane Lekwa</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	35	5
KAPA			
3. <i>Bosweu ba Lehlwa</i>	Mofuta wa potso e telele ya moqogo	35	7
KAPA			
4. <i>Bosweu ba Lehlwa</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	35	7
KAPA			
5. <i>Sehlekehleke sa Deidro</i>	Mofuta wa potso e telele ya moqogo	35	9
KAPA			
6. <i>Sehlekehleke sa Deidro</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	35	9
MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A:		35	
KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA			
<i>Araba potso EFE kapa EFE E LE NNGWE.</i>			
NOMORO YA POTSO	MOFUTA WA POTSO	MATSHWAO	NOMORO YA LEQEPHE
7. <i>Sefi</i>	Mofuta wa potso e telele ya moqogo	35	11
KAPA			
8. <i>Sefi</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	35	11
MATSHWAO OHLE A K AROLO YA B:		35	
KAROLO YA C: PALEKGUTSHWE			
<i>Araba potso EFE kapa EFE E LE NNGWE.</i>			
NOMORO YA POTSO	MOFUTA WA POTSO	MATSHWAO	
9. <i>Modia</i>	Mofuta wa potso e telele ya moqogo	35	13
KAPA			
10. <i>Modia</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	35	13
MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C:		35	
KAROLO YA D: DITHOTHOKISO			
<i>Araba dipotso tse DING LE TSE DING TSE PEDI.</i>			
NOMORO YA POTSO	MOFUTA WA POTSO	MATSHWAO	
11. <i>Kgaeyane</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	17½	15
KAPA			
12. <i>Ngwana Lehlaswa</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	17½	16
KAPA			
13. <i>Mmadiberwane</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	17½	17
KAPA			
14. <i>Fatsheng lena</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	17½	18
MATSHWAO OHLE A KAROLO YA D:		35	
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA:		70	

LENANENNETEFATSO:

Sebedisa lenanennetefatso lena ho nnetefatsa hore na e fela o arabile dipotso tse hlokehang.

KAROLO YA	NOMORO TSA DIPOTSO	PALO YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA	TSHWAYA (√)
A: PADI/NOBELE (Potso e telele (moqoqo) KAPA dipotso tse kgutshwane)	1–6	1	
KAPA			
B: TSHWANTSHISO/TERAMA (Potso e telele (moqoqo) KAPA dipotso tse kgutshwane)	7–8	1	
KAPA			
C: PALEKGUTSHWE (Potso e telele (moqoqo) KAPA dipotso tse kgutshwane)	9–10	1	
KAPA			
D: DITHOTHOKISO Dipotso tse kgutshwane	11–14	2	
PALO YOHLE YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA		2	

ELA HLOKO: O tshwanetse hore o be o arabile dipotso tse PEDI tse tswang dibukeng tse PEDI tse fapaneng tseo o ithutileng tsona selemong sena.

KAROLO YA A: PADI/NOBELE

O botsitswe dipotso tse TSHELETSENG karolong ena. Kgetha mme o arabe potso e le NNGWE e itshetlehileng bukeng e le NNGWE eo o ithutileng yona selemong sena.

POTSO YA 1: MOFUTA WA POTSO E TELELE YA MOQOQO**MAHLALE A KOPANE LEKWA – DN Katsie**

Ka bolelele ba mantswe a ka bang 250–300, qoqa kamoo **tharahano**, **sehlohlolo** le **qetelo** di hlahellang kateng paleng ena.

[35]**KAPA****POTSO YA 2: MOFUTA WA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE****MAHLALE A KOPANE LEKWA – DN Katsie**

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse tla e latela.

Hela, wena monna o nahana hore o ka qhekanyetsa mang, ke re na o hopola hore ke kwalehile? 'Tlo mona ke qete ka wena ... wa ho tsoha o shwele ...!'

'Wena o ne o hopola hore ke mang eo o mo rekisetsang lehl ...' Ha a ka a le qeta, Mananyetsa o ne a se a fihlile ka sekgahla, mme a mo tebela mmopong mona, a ba a mo lahla fatshe. Ke tla o bolaya moloji towe, na o ntse o mmametse? Ke re ke tla ...' O mo hata hlooho ...' Ke tla o makatsa, o a nkutlwa moleko?' O mo hata hlooho hape ... 'Nka hape ... o tla shwella makgoweng mona, ke o bolelle ...!'

'O tlo ko bo phete hape, ke tla o fenetha nna, ke a o bona ha o ntsebe. Tshwara polankanyana lena la hao ..., ebile ntho ena ya hao e robe hile ..., tshwara moleko towe!' A mo akgella masalla a 'thipa' ya hae.

Enwa ya ntseng a otlwa a nyoloha fatshe butlebutle, e se re mohlomong a kgwatha notshi tsa semana. O ne a se a sa hlola a batla ho nyathela phafa ho feta ka moo a seng a e fumana kateng.

- 2.1 Bolela lebitso la mophetwa ya buang mona. (1)
- 2.2 Nehelana ka lebitso la polasi eo mophetwa eo mmoletseng ho 2.1, a tswang ho yona. (1)
- 2.3 Nehelana ka sebaka seo banna bana ba qadileng ho kopana kgetlo la pele ho sona. (1)
- 2.4 Lebaka la qabang ya baphetwa bana ke lefe? (1)
- 2.5 Bolela ka botlalo seo ba ileng ba rera ho se etsa ka mora ntwana ena ya bona. (2)
- 2.6 Mananyetsa o ne a tsebe jwang hore morena Ramoroko o ne a phekolwa ke ngaka ya Nataala? (1)
- 2.7 Nehelana ka dintlha tse pedi, tse bontshang ho se tshwane dipakeng tsa dibaka tseo baphetwa bana ba tswang ho tsona ho ya ka pale ee. (2)

- 2.8 Mmasekala le Mmadibelese ba tshwana ka ntho efe e le nngwe? (2)
- 2.9 Qabano e qotsong e ka hodimo, e ne e be le ditholwana dife tse molemo ho baphetwa baa? (1)

Boela o bale seratswana se latelang o tle o arabe dipotso tse se latelang.

A nna a tsilatsila, empa a qetella a nyolohetse ka hodima lengope. A ipotsa dipotso, mme a hloka ya mo arabang. Qetellong a ntsha sekgetjhana sa pampitshana sepatjheng se lebanteng mona. 'O, ke a hopola jwale, monna enwa o kile a re ho nna mohlang re neng re kopana, o dula kapa o ahile ha ... Ke ne ke etse hantle hore ke ngole pampitshaneng ena. Ke tla mmatla ke tla be ke mo fumane. Tjhelete yane e ngata a ke ke a e qeta le kgale!

A bona badisana ba kgannela dikgomo hae. A ya ho bona, ba mo fetisetsa ho baholo ka hae. Hoba a itsebise, mme a bolele hore o ntse a batla ngwanabo eo ho utlwahalang hore o haufi le boKoppies kwana, a fuwa dijo le boroko.

- 2.10 Mosa wa Mmadieketseng wa ho ya batlela Sekgukguni jwala, o tlisitse ditholwana dife tse bosula? Bolela tse pedi. (2)
- 2.11 Bolela hore ke Nnete kapa Mafosi o be o nehelane ka lebaka.
- 2.11.1 Mohla Mananyetsa a neng a halefetse ho nyamela ha mokotla wa tjhelete, mohatsae o ile a nka ngwana a balehela habo. (2)
- 2.11.2 Ha Sekgukguni a se a utswitse mokotla wa tjhelete ha Mananyetsa, o ile a kena tekesing ho leba ha hae. (2)
- 2.12 Ho thwe thipa eo Mananyetsa a neng a e rekile ho Sekgukguni e ile ya hlahisa mmala wa yona ha a leka ho e sebedisa. Tlatsa sekgeo se latelang ka karabo e nepahetseng.
- Ha ho thwe thipa e ile ya hlahisa mmala wa yona ho bolelwa hore ... (1)
- 2.13 Sekgukguni o qetelletse a fumana mokotlana oo wa tjhelete jwang lekgetlong la pele? (2)
- 2.14 Na mohatsa Sekgukguni o ne a nepa ha a re mohatsae ke mokotla o mahlo, mohlohlwa o rapame? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 2.15 Ke ketsahalo efe e re bontshang sehlohlolo paleng ee. Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang:
- A Mananyetsa ha a se a fumane tjhelete, o siya Sekgukguni ka lebitleng.
- B Moo Mananyetsa le Sekgukguni ba kopanang teng Kwana Pimville ba nka qeto ya ho arolelana tjhelete hobane ba hlokometse hore ba lekana ka bohlale.
- C Sekgukguni o fumana Mananyetsa a robetse ka lengopeng mme o nka mokotla wa tjhelete.
- D Ha ba hlokomela hore ba qhekellane baphetwa bana ba ile ba lwantshana borokong ba Lekwa. (2)

- 2.16 Mokgwa oo Mananyetsa a lefuweng ke mofumahadi wa morena ka wona o re tsebisa hore batho ba mo lefileng ba phela tikolohong ya mofuta ofe? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (3)
- 2.17 Na o ka re setswalle sa Mananyetsa le Sekgukguni ke sa nnete? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 2.18 Na lebitso la buka ena le dumellana le ditaba tsa pale ee? Tiisa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 2.19 O ikutlwa jwang ka tsela eo Mananyetsa le Sekgukguni ba phedisanang le basadi ba bona ka yona? Tiisa karabo ya hao ka lebaka. (3)

[35]**KAPA****POTSO YA 3: MOFUTA WA POTSO E TELELE YA MOQOQO****BOSWEU BA LEHLWA – Sello Moroe**

Ka bolelele ba mantswe a ka bang 250–300, qoqa kamoo *semelo* sa baphetwa ba latelang se hlahellang kateng paleng ena:

- Hlomi
- Tshiu
- Lerato

[35]**KAPA****POTSO YA 4: MOFUTA WA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE****BOSWEU BA LEHLWA – Sello Moroe**

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse tla e latela.

'Hlomi ke kgolwa hore o tla makala ka seo ke tlang ho o jwetsa sona, mme ke batla hore o e nke e le nnete feela. Hlomi nkgolwe ha ke o bolella hore ke amohetse Morena, ke hore, ke pholositswe. Mme ke tlile ho wena ho tla etsa setswalle jwalo ka bana ba Modimo, re tshwarelane tsohle tseo re kgopisaneng ka tsona.'

- 4.1 Mophetwa ya buang mantswe aa a qotsitsweng ke mang? (1)
- 4.2 Nehelana ka lebaka le neng le etsa hore mophetwa eo o mo boletseng ho 4.1 ka hodimo, a re Hlomi o tla makalla seo a tlo se bua. (1)
- 4.3 Ditaba tse qotsong ee, di etsahalla motseng ofe? (1)
- 4.4 Mokiteng wa sekolo sa boHlomi ho ne ho ketekelwa dilemo tse kae se thehuwe? Hana lebitso la sekolo seo sa boHlomi ke mang? (2)
- 4.5 Bolela dintho tse pedi tseo baithuti ba neng ba lebelletswe ho di etsa tsatsing la mokete wa sekolo. (2)

- 4.6 Ka dintlha tse pedi akaretsa kahlolo eo Mmadito le Firi ba ileng ba e fuwa ha ba ahlolwa lekgotleng la dinyewe. (2)
- 4.7 Ke ntho efe e le nngwe e bontshang ho se tshwane boitshwarong ba Botjha le Lerato? (2)
- 4.8 Ke eng e neng e etse hore ntate wa Lerato le Hlomi ba tsebane? Ho tsebana hoo ha bona ho ne ho be le ditholwana tsa mofuta ofe pakeng tsa Lerato le Hlomi? (3)

Boela o bale qotso e latelang ka hloko o nto araba dipotso tse tla latela.

'Mme o lakatsa ha o ka re etela dijong tsa motshehare hosane Hlomi. O re o lakatsa ho o bona le ho o tseba. Ke a o kopa hle Hlomi, ha ho letho le lebe, a ko mpontshe hore o a nthata o tle hle, o tla be o mphoqile ha o ke ke wa tla.' Ka ho bona ka moo Lerato a neng a tiile ka teng, ka kgaotsa ho makala.

'Ntate wa hao yena? Ha o re o bohale tjee, yena o tla reng?'

- 4.9 Ketso ena ya mme wa Lerato ya hore a memele mohlankana wa moradi ha hae, e re tsebisa hore diketsahalo tsa pale ena ke tsa mehleng efe? (2)
- 4.10 Mantswe ana, 'Moloi ha a mele ditshiba', a dumellana le ketsahalo efe paleng ena? (2)
- 4.11 Bolela hore na polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao.
Mokgifa e ne e le mohlankana wa Botjha. (2)
- 4.12 Ke diketsahalo dife tse tharo tse bontshang hore Botjha o ne a rata Hlomi leha a ne a so ka a mmolella? (3)
- 4.13 Lerato o ne a arabele ka ho reng ho paka hore ke motho ya nang le tjhebelopele bophelong mohla Hlomi a neng a mo fereha? (2)
- 4.14 Diketsahalo paleng ena di etsahalla tikolohong ya mofuta ofe? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao o ntse o itshetlehile ka ditaba tsa pale. (3)
- 4.15 Na ho a kgoleha hore moshanyana wa sekolo ya dilemong tsa Firi, a ka ela ngwanana ngakeng ya setso hore e mo fe ditlhare tse tla etsa hore ngwanana eo a mo rate? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 4.16 Na o ka re mongodi paleng ee, o re bontsha hore ditlhare tsa Sesotho di a sebetsa kapa ha di sebetse? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 4.17 Ketso ya Hlomi ya ho iphpanyetsa Botjha, e etsa hore o ikutiwe jwang? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (3)

[35]

KAPA

POTSO YA 5: MOFUTA WA POTSO E TELELE YA MOQOQO**SEHLEKEHLEKE SA DEIDRO – VT Masima**

Ka bolelele ba mantswe a ka bang 250–300, qoqa kamoo **semelo** sa mophetwa ya latelang se hlahellang kateng paleng ena:

- Chikano

[35]**KAPA****POTSO YA 6: MOFUTA WA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE****SEHLEKEHLEKE SA DEIDRO – VT Masima**

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse tla e latela.

Re rata hape ho tsebisa mmuso wa Bosothonia hore moetapele wa bona, e leng Mopresidente Monnafeela, o kwano mona ho rona, mme o bolokehile haholo moo ho seng motho le ya mong ya ka mo fumanang, ke hore motho ya ka ratang ho mo ntsha kotsi, a ke re o a bona monghadi?

Ka bomadimabe, re senyehetswe ke tjelete e ngata haholo mesebetsing ena ya rona ya pholoso. Leha ho le jwalo, re a tshepa hore mebuso ena e mmedi e tla re hlatswa mahlo ka ditlhapisonyana tse ka etsang dimilionenyana tse ka bang makgolo a mane a Diprotea. Empa e re kaha dinaha tse kang Swatinia le Botswana le tsona di ne di tla angwa ke koduwa e neng e ka etswa ke Thakadi, le tsona di tla tshwanela ho kenya letsoho tjeleteng eo ke seng ke e boletse. Ha e ba mafatshe a amehang a sa itokisetse ho nehelana ka tjelete ena, dinaha tsona di tla iphumana di le tsietsing e makatsang hobane diqhomane tsa Thakadi di se di ntshitswe ho yona, mme tsa jalwa metseng e meholo ya mafatshe ao.

- 6.1 Mophetwa ya ntseng a bua mona ke mang, o buisana le mang? (2)
- 6.2 Mophetwa eo ho buuwang le yena o ne a le hokae ka nako eo ya puisano ya bona? (1)
- 6.3 Thakadi ena eo ho buuwang ka yona ke eng? (1)
- 6.4 Hlalosa kamoo Monnafeela a ileng a kwetelwa kateng. (2)
- 6.5 Mmuiswa, (mophetwa eo ho buuwang le yena), o ne a etse eng ka ditaba tsee tseo a di phetelwang? (1)
- 6.6 Taelo ya Mobishopo Biala ya hore Katriena a honngwe leihlo e ile ya tlisa sephetho sefe pakeng tsa Boetie Mphafudi le molebedi wa Biala? (2)
- 6.7 Puisano ena e qotsong e ka hodimo e ne e be le melemo efe e mmedi naheng tseo ho buuwang ka tsona qotsong? (2)

- 6.8 Ke sefe se sebe se ileng sa hlahela Chikano ha a ne a ile moketeng wa semmuso, o neng o tshwaretse Mobishopo Biala? (1)
- 6.9 Akaretsa ka dintlha tse pedi se ileng sa etsahala kwana Kweneng, ha Chikano a tla pholoswa ke Paliya Kaluyanda. (2)
- 6.10 Lepetjo la mokgatlo wa boMobishopo Biala le ne le re ... (1)
- 6.11 Sepheo se seholo sa moborikadiri Ramaqiti e ne e le ho ...
- Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang:
- A Rupella Chikano ho ba lefokisi le hlwahlwa.
 B Thibela dira ho se kene naheng ya habo.
 C Thusa mokgatlo wa habo ho qoba ho tshwarwa ke mapolesa.
 D Tshwara le ho kwalla ditho tsa mokgatlo o kotsi wa dinonokwane. (1)
- 6.12 Bolela hore ke Nnete kapa Mafosi o be o nehelane ka lebaka.
- 6.12.1 Moborikadiri Ramaqiti ke mohanyetsi e moholo paleng ena. (2)
- 6.12.2 Diketsahalo tsa pale ena ke tsa mehleng ya kgalekgale. (2)
- 6.13 Paliya Kaluyanda ke motho wa semelo sefe? Fana ka ketsahalo e le nngwe paleng e tiisang karabo ya hao. (3)
- 6.14 Mantswe ana, 'ho se tsebe ke lebote', a fetoha nnete jwang ho rataneng ha Chikano le Katriena? (2)
- 6.15 Ho se utlwane ho bileng teng pakeng tsa Chikano le Boetie Mphafudi ha ba le ha Katriena, ho totobatsa kgohlano ya mofuta ofe? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (3)
- 6.16 Na diketso tsa boSister Ruth tsa hore ba ikgakanye jwalo ka baitlami, ke ntho e kgolwehang? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 6.17 Na o dumellana le mohopolo o reng Chikano ke mophetwa ya ntlhanngwe? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 6.18 Tsela eo Amanda Zamiya a ileng a bolawa ka yona motseng wa Oshakati, e tsosa maikutlo a mofuta ofe ho wena? Hobaneng o realo? (3)

[35]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 35**

KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA

Araba potso ya buka eo o ithutileng yona feela karolong ena.

Ho botsitswe dipotso tse PEDI karolong ena. Kgetha mme o arabe potso e le NNGWE e itshetlehileng bukeng e le NNGWE eo o ithutileng yona selemong sena. Araba POTSO ya 7 KAPA POTSO ya 8.

POTSO YA 7: MOFUTA WA POTSO E TELELE YA MOQOQO**SEFI – DJ Nkutha**

Ka bolelele ba mantswe a ka bang 250–300, qoqa kamoo **tharahano**, **sehlohlolo** le **qetelo** di hlahellang kateng paleng ena.

[35]**KAPA****POTSO YA 8: MOFUTA WA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE****SEFI – DJ Nkutha**

Bala qotso e latelang o nto araba dipotso tse thehilweng tshwantshisong yohle.

TISETSO: Ho ne ho le molemo hoja a shwele. O ne a ke ke a etsa tsena. Modimo o a bopa a diehe ho lata.

NKEPE: Butle pele thaka ka ho betsa ka majwe. O hopole hore ntjapedi ha e hlolwe ke sebata, etswe mara ha a se na dihlwela a a wela. Leha ke feitse tjena mohlomong nka o thusa. Jwale ha o lakaletsa ntate Motaung ntho e mpe hakaale ya ho tshwelwa ka mathe, ebe ke hobaneng?

TISETSO: Ke ka baka la mesebetsi ya hae e fofotsang. Motho o ka re ke ntate athe ke sarabane, ke re toti feela e hohotsweng dikgatamping kwana. Ke ntate hobane a metse ditedu feela, o hloka boikemelo mme o okametswe ke ba bang e seng Krete. Ebile ke hopola Jobo. E, mohlanka wa ho hlapaola letsatsi leo a tswetsweng ka lona. Le nna ruri ke lakatsa lefu. Ha ke tsebe hore ke ne ke tswallwang.

NKEPE: Ke eng mokgotsi? Le rona maheanyana re ka o hlaha leseding le hona ho o thusa.

TISETSO: Ke a tseba hore o ka ntswela kgomo. Qaka ke hore monwana o supile tlaase, hare difemeng kwana. Lonya le pelo e mpe di ropohile pelong ya hao jwalo ka batswadi ba hao. Ba ikeme, ba ferekanya lapa lesa. Ngwana lekgala o tsamaya ka lekeke Nkepe.

NKEPE: O bolela jwang jwale kgotsi?

TISETSO: Mefuta ya dikeletso e mmedi. Ke tse ahang le tse dihang, jwalo ka tsena tsa hao tseo o ntlelang ka tsona. O ke ke wa lakaletsa motho e mong botle ... O ka mpa rotetsa wa tjhesa hlaha.

- 8.1 Bolela diketsahalo tse pedi tse bakileng hore Tiisetso a lakaletse ntatae dintho tse mpe tseo a buwang ka tsona qotsong ena. (2)
- 8.2 Ke mophetwa ofe ho bana ba buisanang qotsong, ya sa kang a atleha sehlopheng sa matereki? (1)
- 8.3 Fana ka mabaka a mabedi a entseng hore mophetwa eo o mmoletseng ka hodimo ho 8.2 a se atlehe ditlhahlobong tsa materiki. (2)
- 8.4 Bolela mabaka a mabedi a etsang hore Tiisetso a re o ikutlwa a lakatsa lefu. (2)
- 8.5 Ho se tshwane ke hofe pakeng tsa morero wa Mmatshela le wa Mmankepe ka Motaung? (2)
- 8.6 Ho hana ha Motaung ho kena morerong wa Mmankepe, ho ile ha mmakela mathata afe? (2)
- 8.7 Akaretsa ka dintlha tse tharo dintho tseo e neng e le tsa bohlokwa, puisanong ya Motaung le Raboditse mohlang ba neng ba ya mosebetsing. (3)
- 8.8 Tiisetso o ne a bolela eng ha a ne a re, 'Ngwana lekgala o tsamaya ka lekeke Nkepe'? Hlalosa o ipapisitse le ditaba tsa tshwantshiso ena. (2)
- 8.9 Bolela hore ke Nnete kapa Mafosi o be o nehelane ka lebaka.
- 8.9.1 Lekgotla la dinyewe le ile la fumana Motaung a le molato wa ho leka ho beta Mankepe. (2)
- 8.9.2 Ngwana eo Nkepe a neng a mo imme ke wa setloholo sa nkgono Belina. (2)
- 8.10 Motaung o ile a lelekwa mosebetsing ka lebaka la eng? (1)
- 8.11 Maele a Sesotho a reng lebitsolebe ke seromo, a dumellana jwang le baphetwa baa ba latelang?
- 8.11.1 Kgathatso (2)
- 8.11.2 Mmatshela (2)
- 8.12 Puisano ya baphetwa ba buisanang qotsong e ka hodimo e re hlahisetsa mofuta ofe wa kgohlano? Hobaneng o realo? (3)
- 8.13 Molaetsa wa tshwantshiso ena ke ofe? (2)
- 8.14 Ha o ne o ka iphumana o le maemong ao a Tiisetso, o ne o ka ikutlwa jwang? Ke sefe seo o neng o ka se etsa ho tswela pele ka bophelo ba hao? (3)
- 8.15 Nkepe o qetelletse a imme. Qetello ee ya hae e etsa hore o mo qenehele kapa o mo tenehele? Fana ka lebaka la karabo ya hao. (2)

[35]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 35**

KAROLO YA C: PALEKGUTSHWE

Ho botsitswe dipotso tse PEDI karolong ena. Kgetha mme o arabe potso e le NNGWE e itshetlehleng palekgutshweng e le NNGWE eo o ithutileng yona selemong sena. Araba POTSO ya 9 KAPA POTSO ya 10.

POTSO YA 9: MOFUTA WA POTSO E TELELE YA MOQOQO**MODIA – MK Mofihli le ba bang**

Ka bolelele ba mantswe a ka bang 250–300, qoqa kamoo **tlhekelo, kgolo le tharahano** di hlahellang kateng paleng ena.

Ha ho jwalo kaha ke ne ke nahana.

[35]**KAPA****POTSO YA 10: MOFUTA WA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE****MODIA – MK Mofihli le ba bang**

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse tla e latela. Ela hloko hore dipotso di itshetlehile palekgutshweng yohle, e seng hodima qotso feela.

Bontshunyekgare

Ofisiri e ka sehloohong ya mapolesa e ne e le monna ya tsitlallelang ho phethisa ditabatabelo tsa baetapele ba mofuta. Ditaello tsa baetapele ba hae o ne a di phethisa jwalo ka ha di le jwalo. Hore ba merabe ba ne ba utlwa bohloko, e ne e se ntho eo a e tsotellang. Ka morao ho kopano ya diofisiri tse kgolo tsa mapolesa le mokomishinara wa mapolesa, ofisiri ena e ka sehloohong, ya tshwara kopano le mapolesa a ka tlasa yona. Mapoleseng ana ho ne ho bile ho e na le a merabe.

Dintho di ntse di mpefala. Metseng ya merabe ho ntse ho runya baetapelenyana, bao ho bonahalang hore ba tla ba kotsi nakong e tlang.

- 10.1 Bolela lebitso la ofisiri e ka sehloohong ya mapolesa eo ho buwang ka yona. (1)
- 10.2 Ke ntho efe e neng e baka tsitsipano motseng ona wa Lejweleputswa? (1)
- 10.3 Bolela ntlha tse pedi tseo ofisiri ena e neng e tllilo di tsebisa mapolesa a tlileng kopanong. (2)
- 10.4 Bolela ntho e le nngwe eo mapolesa a ba morabe a neng a e etsa dikopanong. (1)
- 10.5 Bolela hore ofisiri e ka sehloohong e ne e fumana ditaba jwang motseng. (1)
- 10.6 Akaretsa ka dintlha tse tharo seo Raperetla a ileng a se etsa ha a utlwa hore tau e shwele. (3)

- 10.7 Bolela phapano e neng e le teng pakeng tsa dikopano tse pedi tse ileng tsa tshwarelwa ntlokgolo ya mapolesa. (2)
- 10.8 Ha tau e se e shwele, bophelo bo ne bo ntse bo itshwanela le pele. Bolela ntho e le nngwe e tiisang polelo ena. (1)
- 10.9 Ke ditholwana dife tse pedi tse bosula tse hlahisitsweng ke telekeramo eo ofisiri e ileng ya e fumana? (2)
- 10.10 Mongodi o sebedisitse tsela kapa mokgwa ofe ho senola semelo sa baphetwa palekgutshweng ena? (2)
- 10.11 Bolela hore ke Nnete kapa Mafosi o be o nehelane ka lebaka.
Ba morabe ba ne ba ikemiseditse ho diha mmuso. (2)
- 10.12 Tlatsa sekgeo ka karabo e nepahetseng polelong e latelang:
Morena Odiopo o rata ... borena, tlhompho le setumo. (1)
- 10.13 Diketsahalo palekgutshweng ena ke tsa mehleng efe? (2)
- 10.14 Mophetwa wa sehlooho ke ofe paleng ena? Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang:
A Odiopo
B Molelle
C Mokomishenara wa sepolesa
D Raperetla (2)
- 10.15 Dikamano dipakeng tsa ba morabe le ba mofuta di totobatsa mofuta ofe wa kgothano? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (3)
- 10.16 Ke ketsahalo efe eo o ka reng ke mohlala wa kgatakelo ya ditokelo tsa botho ho tswa palekgutshweng? Nehelana ka lebaka. (2)
- 10.17 Mongodi o re ruta eng ka palekgutshwe ee? (2)
- 10.18 Na o ka re ditaba tsa palekgutshwe ee, di tsamaelana le sehlooho sa yona? Tiisa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 10.19 Ho shwa ha tau ho tlisitse maikutlo a mofuta ofe ho mapolesa a Lejweleputswa? Nehelana ka lebaka ya hao. (3)

[35]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 35**

KAROLO YA D: DITHOTHOKISO

Dithothokiso tseo mohlalobuwa a ithutileng tsona: Araba dipotso tse PEDI ho tse NNE (POTSO YA 11, POTSO YA 12, POTSO YA 13 le POTSO YA 14) tse botsitsweng karolong ena.

POTSO YA 11: MOFUTA WA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

Bala thothokiso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

KGAEYANE – RN Phume

1	Wele, Kgaeyane, hola hle!
2	Di hlotswe diqhenqha,
3	BoKgoliathe ha ba na sealolo;
4	Kgaeyane, wena o mang?
5	Wele, Kgaeyane, hola hle!
6	Ba hlotswe boramahlale,
7	BoSalomone ke dilahlarungwana;
8	Kgaeyane, wena o mang?
9	Wena mme tshela-se-tlale,
10	Wena o qethisitseng Kgaeyane;
11	Ha o lemohe meokgo,
12	Meokgo ya bang ka Kgaeyane.
13	Ka mosebetsi teng,
14	Setsweng ke Gauteng;
15	Nna Kgaeyane, nteseng,
16	Mona lapeng, ke hafa ka nkatana!
17	Ha e le metsi ona,
18	Wa thena o a hlompha;
19	Ke sa ngwetsi le ratsale,
20	Kgaeyane, podile e a ikgathatsa.

11.1	Ke kokonyana efe eo Kgaeyane a tshwantshwang le yona?	(1)
11.2	Ke ntho efe eo sethothokisi se reng Kgaeyane o a e hlompha?	(1)
11.3	Ho thwe Kgaeyane o qethisitswe ke mang?	(1)
11.4	Sethothokisi se re ke ntho efe e sa lemohuweng ho bang ka Kgaeyane?	(1)
11.5	Bolela batho ba bararo bao ho thweng ba hlotswe.	(3)
11.6	Thothokiso ena ke ya mofuta ofe?	(1½)
11.7	Bohlokwa ba anastrofi e molathothokisong wa 2 ke bofe?	(2)

- 11.8 Molaetsa wa thothokiso ee ke ofe? (2)
- 11.9 Sepheo sa sethothokisi ka ho sebedisa lebitsomamarane/lebitsokopane molathothokisong wa 9, ke sefe? (2)
- 11.10 Molathothokisong wa 19 sethothokisi se sebedisitse bonono bofe? Bohlokwa ba bona ke bofe? (3)
[17½]

KAPA

POTSO YA 12: MOFUTA WA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

Bala thothokiso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

NGWANA LEHLASWA – KE Ntsane

- 1 Tlotlo ngwana o tla le ja kae?
2 Tlotlo lapeng le hloka baji,
3 Theohela hole sebakanyana
4 Metsaneng tjhelete ha e jowe.
5 Ho esa ngwana a tshwara pere a kalla,
6 A tshwara pitsi e hana disale.
- 7 Beke ya fela e se bakgotsi ho pota,
8 Ngata ba metswalle ke basadi ho pota,
9 Mefuta ya tsopa le letle boreledi.
10 Ngwana a ja a nwa a rakalla haholo;
11 Tsoho le bobebe pakothong ho feresana,
12 Le hana ho bona mosadi ihlo le penya.
- 13 'Monono ke mohodi ke mouwane,'
14 A na tjho Kgitshane a so bone hantle,
15 A so bone monono borui sebele.
16 Ngwana ke enwa o sesa tamong la monono,
17 Menate yohle ya lefatshe o a e latswa,
18 Pokothong ho kolla lebeso le dinotshi

- 12.1 Ke hokae moo sethothokisi se reng tjhelete ha e jellwe teng? (1)
- 12.2 Sethothokisi se re bongata ba metswalle ya ngwana lehlaswa ke bomang? (1)
- 12.3 Ho thwe ngwana lehlaswa o sesa hokae? (1)
- 12.4 Ke lentswe lefe leo sethothokisi se le sebedisang ho bolela pere temanathothokisong ya 1? (1)
- 12.5 Bolela dintho tse pedi tse fumanwang pakothong ya ngwana lehlaswa? (2)
- 12.6 Sethothokisi se re ke mang ya neng a bue a so bone letho? (1)

- 12.7 Thothokiso ena ke ya mofuta ofe? (1½)
- 12.8 Bohlokwa ba tshebediso ya kgonyetso melathothokisong ya 1 le 2 ke bofe? (2)
- 12.9 Molaetsa wa thothokiso ee ke ofe? (2)
- 12.10 Phetapheto e tshekalletseng e hlahellang melathothokisong ya 14 le 15 bohlokwa ba yona ke bofe? (2)
- 12.11 Molathothokisong wa 7 ho sebedisitswe mokgabisopuo ofe? Bohlokwa ba wona ke bofe? (3)
- [17½]**

KAPA

POTSO YA 13: MOFUTA WA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

Bala thothokiso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

MMADIBERWANE – T Leballo

- 1 Ruri bitsolebe ke seromo,
2 Haeba ke lefutso o ne a feteletse,
3 Hoba o ne a sa tswa tseleng empa a feteletse,
4 Mekgwa le diketso di ne di mo paka,
5 Dipuo le metsamao di ne di mo hlalosa,
6 Hore enwa ha se mosadi ke torobetshe.
- 7 Enwa mosadi e ne e le serathodihadi,
8 Ba hae bo ne bo fapanya monna kelello;
9 Monna a bitse kala di latelana,
10 A ipolele ha e se ntja ya mokopakopa,
11 E se mofutsana ya nta e motopo,
12 A lebetse hore lapeng tlala e patetse.
- 13 Banna o ne a ba entse letetekgu,
14 A ba folletse sa difaha kgweleng,
15 Banna ba ne ba mo rata ba mo kgumamela,
16 Banna ba batho ba fetotswe dikolofane,
17 Bana ba batho ba fetohile diepamokoti,
18 Ba mo kgella metsi ba hlatswa diaparo

- 13.1 Bolela ntho e le nngwe eo banna ba neng ba e etsetsa Mmadiberwane. (1)
- 13.2 Ho ya ka temanathothokiso ya bobedi, Mmadiberwane o ne a tsebahala ka eng? (1)
- 13.3 Ke dintho dife tse pedi tse neng di paka hore Mmadiberwane ke lekako la motho? (2)

- 13.4 Temanathothokisong ya bobedi, ke diketso dife tse pedi tse re bolellang hore jwala ba Mmadiberwane bo ne bo le monate haholo. (2)
- 13.5 Ke ntho efe eo monna a neng a e lebetse ha a ntse a bitsa dikala? (1)
- 13.6 Lentswe letetekgu molathothokisong wa 13 le bolela eng? Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang:
- A Makgoba
B Metswalle
C Mokoloko
D Basebetsi (1)
- 13.7 Ke molathothokisong ofe moo ho sebedisitsweng tshwantshanyo/papiso? (1)
- 13.8 Thothokiso ena ke ya mofuta ofe? (1½)
- 13.9 Molaetsa wa thothokiso ee ke ofe? (2)
- 13.10 Karaburetso e temanathothokisong ya bobedi, e sebedisitswe ka sepheo sefe? (2)
- 13.11 Ke molathothokisong ofe moo ho sebedisitsweng lebitsomararane/lebitsohokwa? Bohlokwa ba lona ke bofe molathothokisong oo? (3)

[17½]

KAPA**POTSO YA 14: MOFUTA WA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE**

Bala thothokiso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

FATSHENG LENA – PM Ramathe

- 1 Fatsheng lena la mapalesapelo la masetladibete,
2 Kobo re apere bootswa re apere bofokodi,
3 Bojakane re bo qwaile re bo phephethile,
4 HOBA RE BUSWA KE: Boithatelo: re thabile.
- 5 Ka mehla ha ke sheba tsa lena ditlhoka,
6 Moya wa ka o haraswana dikoto,
7 Ya me pelo e tlokoma sa lekweba,
8 Moya wa ka o futha sa leqeba.
- 9 Ako tadimeng tsa lena lefatshe ditshito,
10 O ke o lekole a lena lefatshe manyala,
11 O ke o hlahlobe sa Mmopi sebopuwa,
12 Hore na o tla reng tsatsing leo.

- 14.1 Sethothokisi se re batho ba buswa ke ntho efe? (1)
- 14.2 Ke ntho efe e harasanang dikoto? (1)
- 14.3 Temanathothokisong ya pele ho thwe ke eng seo batho ba sa se batleng? (1)
- 14.4 Ho thwe kobo eo batho ba e apereng e na le dintho dife tse pedi? (2)
- 14.5 Temanathothokisong ya boraro, ho thwe lefatshe lena le na le dintho dife tse pedi? (2)
- 14.6 Ke bonono bofe ba bothothokisi bo sebedisitsweng molathothokisong wa 9? (2)
- 14.7 Thothokiso ena ke ya mofuta ofe? (1½)
- 14.8 Phetapheto e sebedisitsweng melathothokisong ya 10 le 11 e bitswa eng? Kgetha karabo e nepahetseng.
- A Phetapheto mantswa
- B Asonense
- C Phetapheto e tsepameng/neheletsano/epanalepsese
- D Phetapheto ya moelelo (1)
- 14.9 Ke molathothokisong ofe moo ho sebedisitsweng kgonyetso? (1)
- 14.10 Molaetsa wa thothokiso ena ke ofe? (2)
- 14.11 Molathothokisong wa 7 ho sebedisitswe bonono bofe? Bohlokwa ba bona ke bofe? (3)

[17½]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA D: 35
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 70